АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНИХ ПРОГРАМ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ДОМАШНІМИ ТВАРИНАМИ

Махова М.О., Літвак С.М., Літвак О.А.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
пр. Героїв України, 9, 54025, м. Миколаїв
muzamachova@gmail.com
piskyn@mksat.net
olya.litvak@gmail.com

У статті проведено аналіз ефективності реалізації муніципальних програм у сфері поводження з домашніми тваринами на прикладі міста Миколаєва. Розглянуто досвід розвинених країн світу у вирішенні зазначеної проблеми. Обґрунтовано важливість введення обов'язкової реєстрації та ідентифікації домашніх тварин. Визначено комплекс дієвих заходів щодо регулювання чисельності бездоглядних домашніх тварин і покращення екологічної та санітарно-епідеміологічної ситуації на території населеного пункту. *Ключові слова:* поводження з домашніми тваринами, бездоглядні тварини, ідентифікація та реєстрація домашніх тварин, стерилізація домашніх тварин, регулювання популяції бездоглядних тварин.

Анализ эффективности реализации муниципальных программ в сфере обращения с домашними животными. Махова М.А., Литвак С.М., Литвак О.А. В статье проведен анализ эффективности реализации муниципальных программ в сфере обращения с домашними животными на примере города Николаева. Рассмотрен опыт развитых стран мира в решении указанной проблемы. Обоснована важность введения обязательной регистрации и идентификации домашних животных. Определен комплекс действенных мер по регулированию численности безнадзорных домашних животных и улучшению экологической и санитарно-эпидемиологической ситуации на территории населенного пункта. *Ключевые слова:* обращение с домашними животными, безнадзорные животные, идентификация и регистрация животных, стерилизация домашних животных, регулирование популяции безнадзорных животных.

Analysis of the effectiveness of the implementation of municipal programs in the field of handling pets. Makhova M., Litvak S., Litvak O. The article analyzes the effectiveness of the implementation of municipal programs in the field of handling pets on the example of the city of Mykolayiv. The experience of developed countries of the world in solving this problem is considered. The importance of introducing compulsory registration and identification of pets has been substantiated. A set of effective measures for regulating the number of stray domestic animals and improving the ecological and sanitary-epidemiological situation on the territory of the settlement has been determined. *Key words:* handling of pets, stray animals, identification and registration of animals, sterilization of domestic animals, regulation of the population of stray animals.

Постановка проблеми. Серед сучасних соціально-екологічних проблем міст України на особливу увагу заслуговує питання, пов'язане з наявністю великої кількості бездоглядних тварин. Нині під час різкого збільшення обсягів комерційного розведення домашніх тварин та активного розвитку зообізнесу відсутнє належне державне врегулювання механізмів вирівнювання попиту та пропозицій щодо непродуктивних тварин. Водночас у нашому суспільстві не сформована культура їх утримання. Як наслідок, на вулицях міст є велика кількість бездоглядних собак і котів. Гуманне і цивілізоване вирішення цієї проблеми відповідає як моральним інтересам людей, так і інтересам міського комунального господарства, покликаною забезпечувати комфортні умови життя громадян у населених пунктах.

За чинним законодавством турботу про бездоглядних тварин покладено на муніципальну владу. Органам місцевого самоврядування надано право на

проведення заходів із відлову та утримання бездоглядних тварин, що мешкають на відповідних територіях за кошт місцевих бюджетів.

Домашні тварини – невіддільна частина соціального життя багатьох людей. Тема тварин охоплює різні сфери життєдіяльності міста, зокрема такі: утримання і поводження із тваринами; наявність із різних причин бездоглядних тварин; захоронення тварин; розвиток нових видів дозвілля із залученням тварин; їх використання в терапевтичних цілях; відповідальність власників за своїх вихованців; психологічна підтримка самотніх людей і людей похилого віку; виховання в дітей гуманного ставлення до тварин.

З огляду на зазначене проблема наявності бездоглядних домашніх тварин має декілька аспектів:

– морально-етичний: бездоглядні тварини на вулицях міста викликають у людей завжди негативні почуття, які супроводжуються роздратуванням і

навіть агресією. Але більшість громадян співчуває бездомним тваринам, що зазнають голоду, холоду, знущання, вбивства;

- соціально-управлінський: неспроможність влади організувати належне виконання законодавчих актів у сфері поводження з домашніми тваринами з метою забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення;

- економічний: необхідність значних фінансових витрат на вирішення проблеми і контролю ефективності використання виділених бюджетних коштів;

- юридичний: відсутність системної роботи щодо набуття права власності на тварин і відповідальності за них згідно з чинним законодавством України.

Актуальність дослідження зумовлюється тим, що безконтрольне розмноження домашніх тварин, їх бездоглядність і поширення можуть істотно вплинути на екологічну та санітарно-епідеміологічну ситуацію у міському середовищі. При цьому бюджетні витрати, спрямовані на регуляцію чисельності бездоглядних тварин, щороку зростають і використовуються нерационально. Недооцінка важливості визначеної проблеми призводить до конфліктних ситуацій і завдає моральної шкоди жителям міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання, як вирішити ситуацію з бездоглядними домашніми тваринами, є досить дискусійним, тому нині вивчається досить активно. Наукові дослідження з проблем оцінки ролі бездоглядних тварин у житті урбанізованих екосистем і міського соціуму наведені в роботах вітчизняних і зарубіжних авторів. Обґрунтованими є роботи Б. Клауснітцера, Т.Дж. Деніелса, М. Бекоффа, А.О. Тупікіна, які присвячені вивченню екосистемної організації популяцій бездоглядних домашніх тварин в межах урбанізованих територій.

Ветеринарному контролю домашніх тварин і небезпеці поширення зоонозних хвороб в населених пунктах присвячені роботи таких учених, як І.В. Загороднюк, М.А. Коробченко, В.О. Наглов, Г.О. Омельченко.

Серед досліджень, в яких розглядаються етико-правові аспекти забезпечення захисту тварин та питання юридичної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, треба виділити праці таких авторів, як Н.С. Бондаренко, В.Є. Борейко, В.А. Ворона, І.І. Коробко, В.О. Морозова, А.О. Данилевський, Д.О. Калмиков, В.О. Турська.

В Україні діють законодавчі акти, які визначають відповідні норми щодо гуманного ставлення до тварин, забезпечення проведення політики у сфері поводження з тваринами: закони України «Про тваринний світ», «Про ветеринарну медицину», «Про захист тварин від жорстокого поводження», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», Кримінальний кодекс, Цивільний кодекс та Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Також важливим фактом є те, що у 2013 р. Україна ратифікувала Європейську конвенцію про захист домашніх тварин [1], в якій визначено основні принципи благополуччя, утримання, розведення та дресирування тварин і заходи стосовно бездоглядних тварин із метою зменшення їх кількості. На жаль, імплементувати цю Конвенцію Україна нині не спроможна. Однією з причин є те, що норми Кримінального кодексу України, які карають за жорстоке поводження з тваринами, практично не діють, ці статті Кодексу не узгоджені із Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження», а також не відповідають міжнародному законодавству [2; 3].

Майже в кожному населеному пункті України розроблені місцеві програми поводження з домашніми тваринами та регулювання чисельності бездоглядних тварин. Але реальність демонструє недостатній рівень ефективності розроблених і реалізованих заходів.

Тому є об'єктивна потреба у проведенні подальших комплексних досліджень із метою аналізу результатів упроваджених запланованих заходів і визначення найбільш ефективних способів вирішення проблем регулювання популяції бездоглядних домашніх тварин у населених пунктах.

Метою дослідження є аналіз ефективності реалізації муніципальних програм у сфері поводження з домашніми тваринами та обґрунтування комплексу дієвих заходів щодо регулювання чисельності бездоглядних тварин і покращення екологічної та санітарно-епідеміологічної ситуації на територіях населених пунктів на прикладі м. Миколаєва.

Виклад основного матеріалу. У міському господарстві будь-якого населеного пункту завжди є проблеми, пов'язані з регуляцією чисельності бездоглядних тварин. Бездомні собаки і коти в містах – це покинуті домашні тварини або їх потомство. Велика кількість бездоглядних тварин – це морально-етична та соціально-екологічна хвороба міста, показник низького рівня відповідальності власників тварин і бездіяльності влади на містах.

На нашу думку, основним чинником, який перешкоджає ефективному впровадженню заходів щодо регуляції чисельності бездоглядних тварин є те, що в Україні відсутній єдиний державний нормативно-правовий акт, який би одночасно врегульовував питання утримання, обліку, ідентифікації, розведення, лікування, продажу і розваг із домашніми тваринами.

Незважаючи на те, що питання формування та реалізації державної політики у сфері поводження з домашніми тваринами не віднесені до компетенції Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, муніципальна влада кожного населеного пункту покладає управління та врегулювання зазначених проблем саме на департамент житлово-комунального господарства [4].

До завдань Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України Міністерства аграрної політики та продовольства також не віднесено управління та врегулювання питань у сфері поводження з домашніми тваринами, а саме із собаками та котами. До їх компетенції належить робота виключно із сільськогосподарськими тваринами [5].

У промислово розвинених країнах світу досить успішно вирішують проблеми у сфері поводження з домашніми тваринами. Протягом десятиліть у них сформувалися на державному рівні системи контролю чисельності та утримання домашніх тварин, які об'єднують муніципальні служби і громадські організації. Більшість країн Європейського Союзу, США, Канада, Японія характеризуються значною кількістю тварин-компаньйонів (собак і котів), що проживають у будинках або квартирах власників. Західні фахівці вважають, що «перевиробництво і надлишок власницьких тварин» (pet overpopulation) зумовлені потенційно дуже високими темпами розмноження собак і котів та є основною причиною появи бездоглядних тварин. Перевиробництво тварин зумовлює невідповідність між «попитом» і «пропозицією», тобто кількість потенційних відповідальних власників менше кількості народжуваних у власників цуценят і кошенят. Причини перевиробництва – не досить висока культура утримання тварин власниками, зокрема безконтрольний вигул, а також мінлива мода на ті чи інші породи. Бездоглядність домашніх собак і котів справедливо розглядається як негативне явище [6; 7].

Тому в країнах Європи основною формою роботи у сфері поводження з домашніми тварина є обов'язковий облік власників, ідентифікація тварин і створення муніципальних і приватних притулків для бездоглядних тварин. Притулки мають легальний статус та активно діють як центри збору відмовних, зокрема «зайвих» тварин у власників, і як центри передачі тварин новим власникам. Муніципальні притулки створені для тимчасового утримання тварин, приватні – можуть утримувати тварин пожиттєво за власні кошти. Долю незатребуваних тварин вирішують лікарі ветеринарної медицини. У найбільш благополучних країнах у заходах щодо умертвіння бездоглядних тварин фактично вже немає необхідності з огляду на те, що всі тварини можуть бути влаштовані за прийнятний термін [8].

Найважливішим профілактичним заходом регуляції чисельності бездоглядних тварин є стимулювання і пропаганда запобігання розмноженню домашніх тварин і підвищення культури їх утримання власниками. У ряді країн це досягається введенням зниження сум ліцензійних або реєстраційних зборів (податків) із власників стерилізованих тварин. Також у багатьох країнах проводяться заходи з безкоштовної стерилізації тварин малозабезпечених власників. Тварини в притулках, що передаються новим власникам, також стерилізуються. Основна тенденція

в цьому випадку – нестерилізовані тварини повинні залишатися переважно тільки у ліцензованих заводчиків. Поряд із цим також вводяться заходи з протидії безконтрольному вигулу власницьких собак [9].

З метою вирішення вищезазначених проблем у м. Миколаєві з 2009 р. затверджено «Правила утримання домашніх собак і котів в м. Миколаєві» [10]. Також діє міська цільова «Програма поводження із собаками та котами на території міста Миколаєва», яка кожні 5 років оновлюється. Основною метою програми є зменшення кількості бездоглядних тварин у м. Миколаєві на основі гуманного та відповідального ставлення до них, масова реєстрація домашніх тварин, стерилізація та прилаштування бездоглядних тварин, забезпечення громадського контролю за дотриманням правил утримання домашніх тварин, вживання заходів щодо захисту тварин, здійснення контролю та заборона незаконної торгівлі тваринами в місті, створення безпечних і комфортних умов життя людей і співіснування людей і тварин у м. Миколаєві [11].

Відповідальний виконавець міської цільової програми – Департамент житлово-комунального господарства Миколаївської міської ради. Одним із головних співвиконавців програми є комунальне підприємство Миколаївської міської ради «Центр захисту тварин» (КП ММР «Центр захисту тварин»), на яке покладено організацію та здійснення роботи щодо виконання міської програми з вирішення проблем утримання домашніх тварин. Головними завданнями комунального підприємства, згідно з його Статутом є такі [12]:

- сприяння адаптації правил, положень та інших нормативних документів, які регулюють співіснування людей і тварин у місті, відповідно до міжнародних та європейських вимог;
- ведення єдиної електронної бази даних непродуктивних тварин у м. Миколаєві та ідентифікація тварин шляхом чипування, маркування;
- проведення всебічного моніторингу з усіх напрямів, що пов'язані з непродуктивними тваринами: збір, аналіз та обробка даних про кількість, склад, ареал перебування тощо;
- виявлення фактів наявності на території міста бездоглядних собак і котів, відлов тварин, облік і реєстрація тварин, що потрапили до тимчасового притулку;
- розміщення бездоглядних тварин на карантинному майданчику, стерилізація, вакцинація, надання інших ветеринарних послуг та утримання тварин;
- підбір та утилізація трупів тварин;
- проведення інформаційно-просвітницької роботи серед населення з питань утримання тварин.

Фінансування заходів «Програми поводження із собаками та котами на території міста Миколаєва» відбувається відповідно до Програм реформування та розвитку житлово-комунального господарства міста Миколаєва та з міського цільового фонду охорони навколишнього природного середовища.

Згідно з офіційною інформацією, розміщеною на сайті Миколаївської міської ради, керівництвом КП ММР «Центр захисту тварин» було освоєно 10 212, 70 тис. грн бюджетних коштів за період 2015–2017 рр. Додатково за цей період було витрачено 50,319 тис. грн безпосередньо міським управлінням екології при департаменті ЖКХ на рекламно-освітню роботу та 10,662 тис. грн передано громадській організації «Фенікс». За 9 місяців 2018 р. з міського бюджету було виділено 3 257,1 тис. грн. На 2019–2022 рр. з бюджету міста Миколаєва планується виділити підприємству 37 138,66 тис. грн [13].

Здійснення обліку домашніх собак і котів, що належать власникам, розпочато КП ММР «Центром захисту тварин» з липня 2013 року, коли підприємство було ще офіційно не відкрито, але вже почало намагатися здійснювати роботу в цьому напрямі (рис. 1).

Наприклад, у 2013 р. було зареєстровано всього 12 тварин. Найвищі показники спостерігалися у 2015–2016 рр., в останні роки кількість реєстрацій знизилася більш ніж у 2 рази. За весь час існування КП ММР «Центр захисту тварин» було зареєстровано з обов'язковою ідентифікацією тварин 353 власників. Але, як свідчать соціологічні опитування, домашніх тварин мають більше 50 % українців. Якщо наведені показники реєстрації тварин порівняти з приблизною оцінкою кількості власників собак і котів у м. Миколаєві, яка дорівнює 50 000, то тут взагалі треба зробити акцент на відсутності роботи керівництва підприємства в напрямі ведення обліку власників тварин та ідентифікації домашніх тварин у м. Миколаєві.

У ситуації, коли незначна частина власницьких тварин зареєстрована та ідентифікована, а основна частина – не облікована, не може йтися про контроль за дотриманням будь-яких правил у сфері поводження з домашніми тваринами, а отже, і про досягнення результату в обмеженні їх розведення та у регулюванні чисельності бездомних собак і котів.

Уперше у м. Миколаєві моніторинг бездоглядних собак було розпочато у 2009 р. під керівництвом Громадської організації «Миколаївське міське товариство захисту тварин». Підрахунок проводився протягом 2-х місяців. Як результат, було виявлено 2 667 особин собак.

Черговий захід було проведено у 2012 році. У системному підрахунку брали участь добровольці міста протягом 3-х місяців. Як результат, було виявлено 3 107 особин бездоглядних собак. У серпні 2017 року за ініціативою КП ММР «Центр захисту тварин» було реалізовано аналогічний проект і підраховано 4 899 собак.

Передбачені цільовою програмою заходи щодо регулювання чисельності бездоглядних тварин на території м. Миколаєва проводилися з 2012 р., коли за підтримки Австрійського благодійного фонду «Four paws» було простерилізовано 439 собак і у 2014 р. – 500 собак. За 2015 р. в КП ММР «Центр захисту тварин» було простерилізовано 1 504 собаки, у 2016 р. – 1 605 собак, у 2017 р. – 2 194. Усього станом на 1 квітня 2018 р. в місті було простерилізовано 6 242 бездоглядні собаки. Покриття витрат на проведення послуг відлову, стерилізації та перетримки бездоглядних тварин проводилося за кошти місцевого бюджету. За 2015–2017 рр. на вищезазначені заходи було виділено з місцевого бюджету 10 212,70 тис. грн [14].

Отже, за досліджений період КП ММР «Центр захисту тварин» проводило роботу переважно з бездоглядними собаками, спрямовану на регуляцію їх чисельності. Але, як показує статистика, кількість таких тварин не зменшується, а підтримується прак-

Рис. 1. Динаміка реєстрації та ідентифікації домашніх собак і котів, що належать власникам в м. Миколаєві

Рис. 2. Динаміка кількості підібраних трупів тварин та обсяги фінансування з місцевого бюджету за 2014–2018 рр.

Джерело: побудовано за інформацією, наданою районними адміністраціями м. Миколаєва

тично на одному рівні. У 2012 р. на вулицях міста було виявлено 3 107 особин бездоглядних нестерилізованих собак. А за період з 2012–2017 рр. їх було простерилізовано у 2 рази більше (6 242 особини).

Життя бездоглядних тварин постійно піддається небезпеці: потрапляння під колеса автотранспорту, хвороби, нестача їжі, отруєння, агресивне і жорстоке ставлення з боку людей. Усе це спричиняє передчасну загибель тварин.

До переліку статутних завдань КП ММР «Центр захисту тварин» входять заходи щодо підбору та утилізації трупів тварин із вулиць міста. Замовниками цих робіт є районні адміністрації м. Миколаєва, якими ведеться ретельна статистика та звітність щодо кількості підібраних трупів тварин, їх утилізації та обсягів бюджетного фінансування на зазначені види робіт. Інформацію про дислокацію в місті трупів тварин надають громадяни в телефонному режимі. Але процент наданих заявок від населення становить не більше 30–35% від загальної кількості наявних трупів тварин на вулицях м. Миколаєва. Динаміку кількості підібраних трупів тварин та обсяги фінансування з місцевого бюджету на підбір та утилізацію трупів за 2014–2018 рр. наведено на рис. 2.

За результатами аналізу даних щодо кількості підібраних трупів собак і котів у м. Миколаєві за період 2014–2018 рр. можна зробити висновок, що найбільше значення спостерігалось у 2016 р. Порівняно з 2014 р. кількість підібраних трупів собак у 2016 р. збільшилося в 1,8 рази, трупів котів – майже в 2 рази. У 2018 р. порівняно з 2016 р. значення показників зменшилися, але порівняно з 2014 р. загальна кількість підібраних трупів собак збільшилася в 1,1 рази, трупів котів – у 1,5 рази. При цьому заходи з підбору та утилізації трупів тварин потребують значних бюджетних коштів. За п'ять років загальна сума становить 1,94 млн грн використаних коштів із міського бюджету. Наведені дані свідчать про таке:

- значну кількість бездомних тварин на вулицях міста;
- безвідповідальне та жорстоке поводження з домашніми тваринами, які все частіше стають бездоглядними;
- досить неефективну трату бюджетних коштів тільки на роботу з вуличними тваринами.
- Отже, на основі проведеного аналізу ефективності впровадження запланованих заходів муніципальної програми у сфері поводження з домашніми тваринами у м. Миколаєві треба зазначити, що за досліджений період не були реалізовані в повному обсязі такі напрями роботи:
- ведення обліку, реєстрації та ідентифікації шляхом електронного чипування власницьких собак і котів;
- контроль за продажем домашніх тварин і заборона діяльності в місцях продажу тварин під назвою «беру – дарую»;

– впровадження єдиного муніципального реєстру (бази даних) всіх бездоглядних тварин у м. Миколаєві, які потрапили до тимчасового притулку КП ММР «Центр захисту тварин», із метою стерилізації, вакцинації та ідентифікації.

Невиконання вимог міської цільової програми унеможливує підрахунок загальної кількості собак і котів у м. Миколаєві (тих, що є у володінні людей, і бездоглядних). Також неможливим є правильний і обґрунтований розрахунок сум бюджетних коштів, необхідних на наступний період згідно з новою програмою на 2018–2022 роки.

Вочевидь, що робота в КП ММР «Центр захисту тварин» здійснюється вибірково, не досить плано-мірно та відповідально, що не призводить до бажаних результатів, які очікуються від виконання відповідних міських програм і є статутними завданнями самого підприємства.

Ефективна робота з регулювання популяції бездоглядних тварин на вулицях міста вимагає застосування комплексного підходу. Для вирішення цього проблемного питання необхідна злагоджена робота всіх муніципальних органів, департаменту житлово-комунального господарства, громадських організацій, ветеринарних клінік, Національної поліції, засобів масової інформації та інших державних структур.

З метою значного зменшення кількості бездоглядних тварин у міському середовищі необхідно посилити контроль за чисельністю власницьких домашніх тварин за допомогою обліку їх господарів, а також абсолютної реєстрації та ідентифікації як знову придбаних, так і наявних тварин. Поряд із цим також повинні вводитися заходи протидії безконтрольного виходу власницьких собак.

Сьогодні в Україні відсутня єдина система обов'язкової реєстрації домашніх тварин – народжених і ввезених у країну собак і котів. Також не врегульована на законодавчому рівні племінна робота з такими тваринами. У вересні 2018 р. у Верховній Раді України було зареєстровано проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо ідентифікації та реєстрації тварин» № 9022 з метою приведення законодавства України у відповідність до нормативно-правової бази Європейського Союзу та імплементації «Європейської конвенції про захист домашніх тварин». Зазначений законопроект охоплює цілу низку питань і пропонує надійний інструмент – ідентифікацію та реєстрацію в державній базі не тільки сільськогосподарських, але й домашніх тварин [15]. Але нині цей документ відхилений Верховною Радою України через необхідність його доопрацювання.

Обґрунтування необхідності впровадження обов'язкової реєстрації та ідентифікації як пріоритетного превентивного напрямку роботи у сфері поводження з домашніми тваринами наведено на рис. 3.

Рис. 3. Обґрунтування необхідності обов'язкової реєстрації та ідентифікації домашніх тварин

Усебічний облік собак і котів є найбільш ефективним способом ототожнення тварини з конкретним власником і може служити основою для застосування відповідних законодавчих норм, згідно з якими власник несе юридичну відповідальність за викинуту на вулицю тварину, і норм про обов'язкові регулярні щеплення від небезпечних хвороб. Також це важливий спосіб повернення загублених тварин їх господарям. Найкращим вибором сьогодні є мікрочип, оскільки кількості варіацій цифр у коді досить, щоб ідентифікувати всіх собак і котів. Бажано, щоб чипи, які вводяться тваринам, володіли GPS-маяками для контролю за міграцією і розселенням бездоглядних

тварин, що дасть змогу приймати своєчасні заходи з регуляції їх чисельності та їх своєчасного вилову.

З огляду на сучасний досвід розвинених країн необхідно всіляко стимулювати і пропагувати підвищення культури утримання тварин і недопущення неконтрольованого розведення власницьких домашніх тварин. У деяких державах власники змушені платити податок на утримання своїх улюбленців. Наприклад, у Німеччині щорічний податок на першу собаку становить близько 150 €, на наступних тварин податок збільшується майже вдвічі [16]. Розмір податку залежить також від породи собаки і від мети утримання домашньої тварини. У разі розведення

тварин для подальшого продажу розмір оподаткування збільшується, а такий вид підприємницької діяльності ліцензується. За викидання тварини призначають великі штрафи – до 25 тис. €, а знайти її господаря зовсім не складно, адже всім тваринам присвоюються ідентифікаційні номери.

Досить ефективним заходом є економічне стимулювання стерилізації власницьких тварин. При цьому доречним є застосування диференційованого оподаткування, коли за стерилізовану тварину господар платить знижений у кілька разів податок. Можливі також пільги для малозабезпечених власників.

Головні висновки. З метою активізації роботи муніципальних утворень під час реалізації заходів у сфері поводження з домашніми тваринами важливим є закріплення відповідальності за неналежне виконання покладених на них державних повноважень і посилення контролю з боку органів місцевого самоврядування та громадських організацій.

Стратегія і тактика здійснення програми із зниження і стримування зростання чисельності бездоглядних тварин у місті повинна базуватися на моніторингових дослідженнях структури популяцій бездоглядних собак і котів, динаміки їх чисельності, територіального розподілу і поведінки. Усебічне

вивчення аспектів життєдіяльності бездоглядних тварин буде сприяти прогнозуванню та плануванню ефективних заходів щодо коригування їх чисельності. Потрібно правильно формувати громадську думку про причини і згубність для людей стану бездомності тварин. Збільшенню кількості потенційних власників домашніх собак і котів буде сприяти розвиток інфраструктури ветеринарних послуг, а також обладнати майданчики для виходу домашніх собак і котів на території міста.

Найбільш ефективний результат реалізації муніципальних програм у сфері поводження з домашніми тваринами пов'язаний зі зміною культури і духовних орієнтирів у взаємовідносинах людей і тварин. Екологічна освіта завжди буде одним із важливих елементів гуманного підходу до питань догляду за чотирилапими вихованцями і до регулювання популяції тварин, що залишилися на вулиці з причин людського фактора.

Поточний 2019 р. повинен стати точкою відправлення Закону України щодо обов'язкової державної ідентифікації та реєстрації домашніх тварин. Відповідні місцеві регуляторні акти мають бути узгоджені із зазначеним законом, що сприятиме ефективній реалізації запланованих заходів.

Література

1. Європейська конвенція про захист домашніх тварин. Ратифіковано Законом № 578-VII від 18 вересня 2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15 (дата звернення: 21.01.2019).
2. Про захист тварин від жорстокого поводження. Закон України від 21 лютого 2006 р. № 3447-IV. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 27. Ст. 230.
3. Кримінальний кодекс України. Закон від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
4. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Напрямки діяльності. Офіційний сайт. URL: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti> (дата звернення: 21.01.2019).
5. Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України: Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. № 464/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/464/2011> (дата звернення: 21.01.2019).
6. National Council on Pet Population. The Association for Animal Welfare Advancement. URL: <https://theaawa.org/page/nationalcouncil> (дата звернення: 23.01.2019).
7. Руководство по гуманному регулированию численности собак. Международная коалиция по регулированию численности животных-компаньонов человека (ICAM). RSPCA International, 2010. 34 с.
8. The Humane Society of the United States. URL: <https://www.humanesociety.org> (дата звернення: 23.01.2019).
9. Dogs Trust. URL: <https://www.dogstrust.org.uk>. (дата звернення: 23.01.2019).
10. Правила утримання домашніх собак та котів в м. Миколаєві: затверджені рішенням Миколаївської міської ради від 3 вересня 2009 р. № 36/8. *Миколаївська міська рада*. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/2003.html> (дата звернення: 23.01.2019).
11. Програма поводження з котами і собаками на території м. Миколаєва на 2013–2017 роки: затверджена рішенням Миколаївської міської ради від 20 грудня 2012 р. №23/17. *Миколаївська міська рада*. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/22476.html> (дата звернення: 23.01.2019).
12. Статут комунального підприємства Миколаївської міської ради «Центр захисту тварин»: затверджений рішенням Миколаївської міської ради від 20 жовтня 2011 р. № 10/12. Миколаїв, 2011. 12 с.
13. Звіти про виконання фінансового плану підприємства. КІП ММР «Центр захисту тварин». URL: <https://mkrada.gov.ua/content/kp-centr-zahistu-tvarin.html> (дата звернення: 23.01.2019).
14. Комунальне підприємство Миколаївської міської ради «Центр захисту тварин». URL: <https://mkrada.gov.ua/content/kp-mmr-centr-zahistu-tvarin.html> (дата звернення: 23.01.2019).
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо ідентифікації та реєстрації тварин. Проект Закону України № 9022 від 22 серпня 2018 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64517 (дата звернення: 28.01.2019).
16. Чому в Німеччині не зустрінеш безпритульних собак. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com> (дата звернення: 02.02.2019).